THE NONIUS GLOSSES.

By J. H. Onions.

With a Prefatory Note by W. M. Lindsay.

THERE is a group of MSS. of Nonius Marcellus *de Compendiosa Doctrina*, containing a large number of marginal glosses,[1] or rather marginal indications of the specially noteworthy lemmas. These MSS. are:

H (Harleianus) saec. ix–x, British Museum (Harl. 2719). (The glosses are added by a different hand from the hand of the text.)

V (Gudianus) saec. x, Wolfenbüttel (Gud. 96).

P (Parisinus) saec. x, Paris (Bibl. Nat., lat. 7667) (omits Bk. ii, p. 140, M 33, to Bk. iii, fin., and omits these glosses in Bks. v–xx).

E (Escorialensis) saec. x, Escurial (M iii, 14) (omits these glosses in Bk. ii from p. 145 to the end).

In the first there is another collection of glosses in the proper sense of the term, glosses which are not found elsewhere. These are written in a different hand, and contain some Breton and Old French words. (See *Zeitschrift für keltische Philologie*, i, 25; *Arch. Lat. Lexikogr.*, ix, 598.) This second batch of glosses or scholia in *H*, which have clearly been added subsequently to the first, is ignored in the following list. It aims at giving only those of the archetype, of what Mr. Onions in his posthumous edition of Nonius i–iii (Oxford, Clar. Press, 1895) calls the 'second group' of Nonius MSS.

The list is printed from the materials left by Mr. Onions for that edition. I have added the readings of *E*, which have been supplied by Mr. A. S. Hunt of Queen's College, Oxford, who kindly examined the Escurial MS. at my request. I have also revised the

[1] There are none in Book III, a book dealing with the gender, not the meaning, of nouns.

readings of *H*, and, in part, of *P*. (For the marginal glosses of *P* cf. Meylan *Nonius Marcellus*, Paris, 1886.) The relation of the Nonius Glossaries[1] to these marginal glosses in this group of Nonius MSS., and also to the 'Extract' MSS. of Nonius (Onions, pref. p. ix), may be seen from this specimen of the trio, taken from the beginning of Book II :—

(1) Nonius Glossary (MS. Lugd. 67 F):—

Aput iuxta Abstenens subrius Adipatum pinguae Adamare oblegari inherere ab amo trahere Aquilex aquam colligens Adstipolari adsentire Addicti obnoxii deuoti quid sit equimentum quid eriificum sit Abludas furfures Adulterione per adultero Anticipare quasi ante capere Aurigatur moderatur regit Ancitectari conponere Adat dicat Amatio amor Adesum consumptum Adtendere cogitare Adcommodat adiungit Autumnitas per autumno Auttumnum genere neutro Aritudinem pro ariditate Aboriatur per auortet Aduliscenciaris pro luxoriaris

(2) Nonius marginal Glosses :—

Abstemius sobrius Adamare obligare inhererere ab hamo tractum Aquilex aquam colligens Architectari componere Amatio amor Aboriatur pro auortet Adulescentiaris pro luxuriaris

---

[1] The best-preserved Nonius Glossary seems to be that published by Professor Goetz in vol. V, pp. 637 sqq. of his *Corpus Glossariorum Latinorum*. It is contained in a Leyden MS. (67F) of the eighth or ninth century (*ibid.* V, praef. p. xxxv, IV, praef. p. xix). Through the courtesy of the Leyden Librarian I was able to inspect at leisure in the Bodleian Library both this MS. and another (67E) of the ninth century. The latter contains on foll. 61 *v.* sqq., "Glossae Noni cum Ciceronis." These, however, seem to be taken from the *Synonyma Ciceronis* and to have no connexion with Nonius. The erroneous mention of Nonius in the title is probably due to the *Synonyma Ciceronis* having followed Excerpts from Nonius in the MS. used by the compiler, just as in the Oxford 'Extract' MS. (*O*) the *Synonyma Ciceronis* follow, though not immediately (fol. 54 *v.*), the text of the Nonius extracts. Possibly it should be referred to a confused transcription of some title like 'expl. glossae **noni.** Incip. synonima ciceronis.'

On the Munich Nonius Glossaries, which do not add anything to the Leyden Glossary published by Goetz, see *C. G. L.* V., praef. p. xxxv.

(3) Oxford 'Extract' MS. (*O*): —

Apud iuxta. Sisenna historiographus libro IV dum pristinum uinum apud ignem per sudorem corpore exhauserunt. Apisci inuenire. Abstemius est immo scit quo rete leporem teneat lupum non teneri. apelius in se fuisti quondam athenis paucius atque abstemius in libro ludricorum. Adipatum ueteres honeste pro pingui et suculento et opimo posuerunt. Adamare cicero academico lib. II qui enim serius honores adamauerunt uix admittuntur ad eos nec satis commendati multitudini possunt esse, etc., etc.

From the similarity between the Glossary and the marginal Glosses (e.g. *adulescentiaris: luxuriaris*), it appears that both have come from the same source. This source shared the errors of our MSS. (e.g. *pietatem* 51, *tibicidas* 88, *coniecturarium* 91, the transposition of the passage from Book IV, etc.), though in p. 30, *s.v. dirum*, it seems to have had the true reading *deorum ira missum*, where our MSS. show *deorum inmissum* (*imm-*). It was probably a text of Nonius edited by some learned abbot of the Carolingian time (see *Philologus* 1896, p. 164). The marginal Glosses have some interest for us, partly from the glimpse that they give us of mediaeval monastic learning, partly from the light they throw on the construction of mediaeval Glossaries, those forerunners of our Latin Dictionaries. But their chief claim to publication is that they must be reckoned among the authorities, at least the subordinate authorities, for the text of Nonius.

TEXT OF THE MARGINAL GLOSSES.

(The variants, *e* for *ae*, and *ae* for *e*, are not noticed.)

Book I (**pp.** 1–10 **Me.**). — Senium a senectute tedio odio cura cogitatione mala unde et uulgo mutata littera sonium dictum exempla ubi uel quomodo lectum sit. Senectutem malam aetatem dictam et exempla quibus lectum sit. Bonam aetatem adulescentiam et ad hoc exempla. Velitatio concertatio et ubi legatur.

(For the glosses on the passage inserted from Book IV, see below, ad. pp. 406–7.)

Hostimentum aequamentum unde et hostes dicti quod se ad certamen pares facerent uel aequarent. Capulum dici quicquid intra se capiat. Cinaedi saltatores uel pantomimi dicti απο του κειvειν σομα (sic) quod corpore mouerentur (om. dicti V). Tenus laqueus dictus quod teneat uel quod intendatur. Frigere uel frigore uel calore cum sono siccatum exilire. Deflaccare (Di-P) terere quasi defloccare. Depexum dilaceratum. Sartores et a serendo dicti (om. E). Nauteam a nautae aquam fetidam sentinae (a sent. H). Caperrare frontem rugare a capris dictum qui (qui corr. quae H) rugosae frontis sunt. Dispennere spandere (expandere V, est spandere E). Bardum ingenio tardum. Ab herba torta torum a toro torale. Luracones auidi (Lurcones VE: audi P).

(**pp.** 11–20). — Concenturiare colligere (Centuriare H). Finitores agrimensores. Passum siccum. Suppilare conpilare (comp. VE) inuolare. Austra (Haustra H) rotarum modii (om. P). Veterina a uehendo animalia dicta (aduehendo H: om. dicta P). Creperum dubium unde decrepiti senes. Auernus quod auis non ferat a greco ornea enim auis dicunt. Vitulantes laetantes quasi in uita laetantes. Extorris extra proprium torum (propriam terram V). Enodat exponit absoluit. Grummus terrae congestus (Grumus H). Torrus (Torris VP) lignum ardens hic torre armatus obusto (amatus V). Expectorare de consilio deicere perturbare. Extispices exta spicientes. Lactare fallere decipere. Succusare concutere (Succussare EP^2: contere P). Strena pro strenua. Blandimentum a canibus tractum ut adulatio dicatur. Manducones et manduci a mandendo qui (quod E) plus manducent. Cradarius

magno gradu et sine concussione gradiens. Exdorsuare dorso pellem demere. Delirare a recto decidere (decedere E). Rumen a ruminando (R. dicitur a r. E). Rudus a rudere a ruina a ruendo. Nebulones et tenebriones fallaces quod uerum tegant. Vafrum ualde afrum (om. E). Clepere furari a graeco detortum clepse. Circus (Cy- P) ambitus circuitus a quo et circulus dictus (et arculus H^1 V). Cernuus qui terram cernat (om. P).

(**pp. 21–30**). — Quiritare clamare quasi quirites uocare. Caries uetustas putredo (om. P). Virosae uiros appetentes (adp. E) (om. P). Capronae comae a capite pronae. Cerebrosi insani iracundi quasi cerebri moti. Gliscit ignescit. Postomis equi repagulum a graeco απο του στοματος. Tricosi morosi. Saga conciliatrix. Lapit durefacit. Petulcus a petendo. Procacitas a precando unde et proci petitores uxorum. Consules a consulendo praetores (praetotores H) a praeeundo quasi praeitores (om. P). Fides dicta quod dictum fiat. Seditio a dissensione dicta. Vatrax et uatricosus tortis pedibus araneae uocabulo quae (quod V) graece uotrax dicitur. Catax coxo quod quasi gressu cadat (gressus P). Silones supercilio hirsuti (hyrsuti V). Bronci ore et dentilus prominentibus. Lingulacae uerbosi quasi linguae latae. Exterminari quasi praeter terminos minari (om. quasi V). Putus a putando (om. PV). Putus purgatus (om. EP), (Putus purgatus a putando V). Coagulum a colligendo quod ibi omne quod accipitur cogatur. Mulierosi mulieris petentes. Flagriones serui a flagris (fragris H.) dicti. Merenda meridianus cibus a meridie dicta. Subligaclum quod subtus ligetur (subter P). Mediocritas a mediando dicta quod nec humilis sit nec efferatur (effir- P). Dirum quasi deorum ira missum (inmissum V).

(**pp. 31–40**). — Irritare (Inr- P) quasi iram euocare. Ablegare a loco alienare unde et legati (om. et legati P) et legatio dicta. Monumentum quod mentem posteritatis admoneat. Riuales a riuis dicti qui in unum confluant. Gestire laetari a gestu dictum. Propinare de greco tractum potandum dare. Insulsum sine sapore quasi non salsum (om. quasi non salsum E). Ignauum torpidum quasi non gnauum. Calamitas quod calamos atterat calamitosi (-tos P) attriti (atr- P) miseri. Interpolare intermittere (immittere E ; *de P non constat*). Diuaricari (Divari V) distendi

stendi (om. E). Prestringere (Prae- E) non diu stringere. Aequatus morbus regius ab arcu dictus quod uirides faciat (urides facita P). Supplantare a planta deicere (Supl. V). Emungi purgari unde plerumque pro damno ponitur. Adglomerare (Agl. P) in globum colligere. Depilati inminuti a pilo dictum. Pensum exaequatio (exaequatum V, ex ea quatio P). Maltas, molles. Monogrammi tenues macilenti (-tes E) (Monag- P, Monogrami E). Impertire (Inp. V) est quasi partire. Scripturarios scribas ab scribendo (quasi scribas H : a scr. H^1 V). Versipelles mutabiles. Capitat (-tal E) quod caput petat. Clam quasi clause occulte. Idiota ignarus *απο του* ΔΙΝ (om. E). Incoxare in coxam sedere (om. E). Condepsere conmiscere (comm. P) (om. E). Vituperare uitio dare. Pilare pilos demere ut plumare. Populare populi amorem conciliare (concibare P). Rabere a rabie (om. P). Supersedere abstinere (abstinentur P). Verminari frequenter moueri a uermibus (uerminibus E). Cossim quasi coxim. Infabre fede ut adfabre (affabre V) pulchre (om. pulchre H) (Infabre faede [foelle P] cet. om. EP).

(**pp. 41–50**).—Sticmatias (Stinc. P) punctos in notis. Reserare aperire quasi seram tollere (tollore P). Abundare abunde dare (om. abunde dare E). Tergiuersari (Tergiuersare E) fallere quasi tergum uertere (om. fallere . . . uertere E). Prudentia a prouidendo (om. a prou. E). Adpendix (App. VE) quod alii adiungitur quasi ex alio pendens (om. quasi . . . pendens E). Obcecare semina coperire (coop. VE) quod agricolae occare dicunt (agrecolae H^1 P : ocare P). Coagmenta (Coac. P) coniunctiones a coegendo (cogendo P) (om. coni. a coeg. E). Verniliter adulatorie. Pecuniosus a pecore a pecunia locupletes a locis (a liocis a pecore et a possessionibus P). Vernas (Varn. H) domi natos (donatos P) quasi uere natos aut prae (pro EP) aetate laetos (latos P). Concinnare componere (conp. P). Paupertas parua ubertas nulla ubertas. Pandere aperire quod nunquam (numq. P) fanum confugientibus clauderetur. Pandere quasi panem dare. Percontari diligenter inquirere a piscatoribus qui contis maris saxa scrutantur. Cerriti et laruati qui aut cerere (cerre P) aut larua incursentur. Calcitrones a calcitrando (Caltrones H^1P). Votitum deuotum religiosum. Grocire (Croccire V, Groccire E, Grecure P) uocem corui

nominari (-re E). Subleuit illusit (inl- EP) ab inlinientibus (inliniamentibus V, inlinimetibus P) tractum. Vestes corporum tegumen (tegimen VE) barba. Syrus a tractu scopas. Euirare uires amittere. Ludibria leuia pro leuitate peritura. Febris a feruore. Vulpinari fraudes (-dem E) et dolos facere. Sufflatus inflatus erectus. Prodius interius. Granaria orrea (horrea VE) a granis seminum (-na H) dicta. Torcula quod intortum laticem (lati esse P) exprimat. Silicernium quod silicem cernat. Suffundatum subiectum. Trossuli equites Romani dicti. Proboscis (-sus P) quod inde pascatur a greco qui boscen pascere dicunt. Cetari piscatores dicta (dicti EP) a cetis. Dierecti (Dir. E) in crucem fixi. Fures a furuo dicti quod per obscuritatem rapiant (om. P). Eurus quasi Eous quod ab oriente flat (om. P). Auster notos graece dictus humectus ita enim humectum (um- E) dicunt (om. P).

(pp. 51–60). — Quare pietas dicatur quod penitus animo recondita sit. Infestus quasi festinus ad pergendum. Maturare competenter facere a maturitate. Lues a rebus soluendis morbus dictus grece enim ΛYCH (ΛICЄ V) soluere dicitur. Humanitatem (-te V) a cultu hominis dictam. Ador frumentum ab orando dictum. A factura facies ab aspiciendo species a fingendo figura. Vestibula aut a uesta aut a primi ingressus uestigia. Bidentes quasi biennes quod binae (bimae P) immolentur. Iumentum a iungendo alii a iuuando (iugando V). Culina a colendo coquina (quoquina V) dictum (-ta EP). Modestum a modico uocatum. Sarcinatrices non a sarciendo (saruendo P) sed a sarcina dictae (dicta H). Petauristae a graeco apotu (om. potu P) petusae saltatores dicti a saltibus uel celeritate (celeritatibus H). Curia a cura dicta. Legiones quod legerentur dictae. Assae nutrices dictae quod assint infantibus. Enixae feminae a nitendo dictae aut a conligatione (coll. H). Congenulare genu cadere. Testudines a tecmine dictae (om. P). Insinuari (quasi insinuari P) quasi in sinum accipi. Adolere augere crescere. Accensi deputati ab acciendo dicti. Unde nefarii dicti indigni farre sacro. Propitium nimis (nominis H) pium. Inpancrare inuadere. Cinnus (Cinus P) permixtio plurima unde et concinnatio compositio (compositio om. V) ex plurimis (ex multis E) factionibus dicitur.

Enucleate purgate a nucleis qui expurgantur uel nucibus tractum. Ineptus non aptus. Deuersoria a deuertendo dicta.

(**pp. 61–68**). — Sanniones stulti subsannatione et irrisione (risione V) digni. Heredioli duo iugera arantes. Legumina dicta quod legantur non secentur. Porca quod frumentum porrigat (prorigat P). Occare quasi obcecare coperire (cooperire VE) semina. Poma quod potu indigeant (-gent E) id est humore maiore (-ra P). Fraccescere fracmen (fragmen EP) fieri imminui. Calones palorum siue lignorum portitores. Confluges a confluendo. Consedo a considendo (consed. EP). Conticinium prima pars noctis a conticescendo (contiscescendo V). A libro delibratum decorticatum. Exterebrare penetrare perquirere. Luculentum manifestum a luce. Quare ioci dicti. Fulguratores (Fulgor. V) a fulmine extispices ab extis aruspices ab aris. Panis a pastu dictus. Mustulentum (Muslentum H) a musto ut uinulentum feculentum. Profluuium a fluendo proluuies a libidine lucus ueneris libentina. Pedato iteratio a pede. Praeclauium ante uestis clauum. Propages series a propagando. Praegreditur anteuenit quasi prius graditur. Praeuius antecedens quod praeeat (praeat P) uia. Digladiari dissentire dictum a gladiis. Meniana a menenio (menio H, moenio V) inuentore dicta. Natrices a natando. Exultare a saltu. Excordes concordesue (-que V) a corde. Manum clarum unde et manes dicti. Fodicare a fodiendo. Politiones a cultus (-tu E) expolitione. Praeficae quod alieno funeri preficiantur ad flendum conducantur. Parectato quasi aetate iactato. Proletarii a prole. Prosapies a proserendo.

Book II (**pp. 68–78**). — Abstemius sobrius. Adamare obligare inherere (inh. om. V) ab hamo (amo E) tractum (om. P). Aquilex aquam colligens. Architectari componere (om. P). Amatio amor (om. P). Aborietur pro auortet (abortet V) (om. P). Adulescentiaris (-oris H) pro luxuriaris (om. P). Atri dies nefasti posteri. Aera numeri (mulieri E) nota. Apetones (App. V) adpetentes (app. VE). Adulescenturire nugari (om. P). Ardum pro larido (arido VE). Aeternare aeternum facere. Absente nobis pro absentibus. Antiquari deleri. Abusa nimis usa. Assa uoce sola uoce. Arci nominatiuus. Bulga follis. A

bulga bulba dicta quasi follis. Bacullum (Baci. E) baculum. Bacchari a furore et a loco dici. Blaterare (Blatterare V) fallere uane loqui.

(pp. 79–88). — Balbutire (-tt- E) lingua haerere (om. P). Buas potionem pappas (papas V) manducare (om. P). Colluuio liquor sordidus. Cetram (Cetra VP) obstaculum scutum. Condocefacere assuescere (om. P). Conscribellaui conscripsi (om. P). Conmictilis (Comm. VE) compositi (om. P). Caries putredo (om. P). Chortes (Cortes V) areolae (om. P). Copi copioso (om. P). Conlutulet (Collutulet HV) dedecoret. Cuppedia (Cupe. EP) mulierositas peruicacia ligurritio uinulentia. Casteria repositio remorum. Coquinatum a quoquendi. Citrus citreus. Cecutiunt lippiunt (om. EP). Copiatur copiis utitur (om. P). Clipeat (-piat P) coperit (cooperet V, cooperitur E). Galeare operire (om. E). Conuassare (-asa- H) diripere colligere (om. E). Cluet nominatur profertur. Tibicidas tibicinas. Contenturum contentum. Commentum commonitum. Contemnificum contemptorem (cum contemtorem P). Cordi est curae est.

(pp. 89–98). — Congenuclare flecti genibus (om. P). Celebrescat celebris fiat (om. P). Certessant certa fiant (om. P). Celebre citum (om. P). Concaluit incaluit. Collabella adiunge (-gere E) labra. Cymbalissare cymbala quatere. Concinnare hic dissipare alibi componere (Conansiare P). Catullire libidinari. Caduciter praecipitanter a cadendo (cedendo P). Coniecturarium a coniectura suspicacem. Quadrifariam pro quadripertito. Contrahi tristem uel sollicitum esse. Cuiatis (Cuitis P, Cuatis H) pro cuius. Cibarium indignum. Caulem uitis palmitem. Cinefactum in cinerem (-re E) uersum tepens. Conditaneum conditum. Cirros capitis crinem. Catellos paruulos. Deartuare artus incidere (om. H). Dispuluerare in puluerem redigere. Domutionem domo itionem. Dissignare (Disig. V^2) peccare. Deblaterare (Deblatterare V) male loqui. Deletile (Dilitile P) quod deleat (delectat P). Datatim uicissim dare. Diuidia odiosa. Deletio pernicies. Difflare dissipare. Deamare nimis amare. Demagis ualde magis.

(pp. 99–108). — Delegare dispertire. Harpages (Arpage V, Arpagae corr. Harpagae E, Harpage P) forcipes. Desubulare

pertundere. Dormitio quies. Diurnare cotidie uidere. Diritas (Dur. H) saeuitia. Dirissimum (-inum P) seuerum. Dicteria quasi dicta non seria. Diloricare scindere. Diuidae dissensiones. Euirescat pallescat. Euallare eicere. Excantare excludere subripere (supr. H, surr. E). Extundere inuenire perficere. Exculpere extorquere. E regione de aduerso. Egurgitem exhauriam (exaur. P). Expapillato nudato. Extrarium alienum. Excandescentia iracundia feruentia. Emungere per fallaciam tollere circumscribere. Effuttire (Effutire EV) uana dicere. Eleuit perleniit polluit. Eleuiem (Eleuem V) purgationem. Efflictum (effectum P) nimie (nimis E). Eluuio pestilens. Exiurare ualde iurare. Exornare perornare. Equilam equam. Esurigo fames. Elucificare lucidare. Edulcare dulcius facere. Exequiantur (Exequantur V, Exquiantur P) exequias agunt (aguntur P). Ergo propter. Exinanita uacuata. Exanclare perpeti. Eugium media pars. Exoticum (-ca V) peregrinum (-na V). Ebrulare ebrium facere. Exterminauit finibus suis euertit. Excissatum scissum. Efippium (-ipi- EP) tegumen equinum.

(**pp. 109–118**). — Fortunare ditare. Fulguriuit fulminauit. Fabitorem fautorem (factorem P, fantorem E). Folliculum corpus. Fallaciloquentiae falsa dicta. Fabellae fabulae. Foramina cauernae. Flexanima flexa. Februare purgare pure facere. Granditatem maiorem aetatem. Gravidonosos (-din- H) a morbo. Grandiloqui eloquentes (om. P). A geminis geminitudinem. Gnaritas scientia. Gallulare pubescere. Garrire inepte loqui. Genium (Gnium P) parsimoniam. Gluma (-mam H) follis tritici. Gerdius textor. Germanus a germanitate. Generosus ampli generis. Gratiosus magnae gratiae.

(**pp. 119–128**). — Gallare baccare (bacchare V) (om. P). Glubere (Gubere V) distringere. Habentia ab habendo. Hilaresco (-isco EP, Hislaresco H) hilaris fio. Hostire comprimere hostire offendere H (Hostire offendere om. cett. H). Hilariter iucunde (om. P). Hilla (Illa E) intestina unde (unde unde H) bohilla dicta. Incuruiscere incuruare. Infinitatem ab infinito. Infractionem torporem. Iuglandes nuceas glandes. Ingeneraretur nasceretur. Inuncare unco tenere. Inibi sic mox (om. E). Incilare incre-

pare inprobare (imp. HE). Infestum mare infestare mare. Inconsulti qui consultationem non merentur. Illuuies (-io E) sordes. Infelicitent infelicem faciunt (faciant E). Iniquat iniquus fit (sit E). Indolentia (-am H) sine dolore. Iudicatum ad iudicium ducit. Inpedio (Imp. HE) inpendio (imp. HE). Indipiscere adipisci.

(**pp. 129–138**). — Incrustatum ornatum crustis copertum (coop. VE). Inaudita (-tam E) auditu carentia. Infestum quod magis infestetur. Inlatebrare (Ill. E) latere a latebra. Inpuno (Imp. V) inpune (imp. V) (om. H). Inmissum (Immissum HV) prominens. Inhisim (Inch. V, Inc. E) quasi (quas H) simul. Infitiatores falsi criminatores. Insignite designate clare euidenter. Inuitius ab inuito (om. P). Inextinguibilis magna quae extingui non possit (om. P). Laxitas laxitudo (om. EP). Letiscere letificare (om. P). Laetauisti laetos fecisti (om. P). Laetarem laetum facerem (om. P). Letiscant laeti fiant (Laetiscant letificant E) (om. P). Lutescit lutea fit (om. P). Libellionem a libello ut tabellionem a tabulis (om. P). Ligurrire degustare adligurrire uorare (uocare V) (om. P). Latrocinari militari latrocinatus militans (om. P). Latrones milites (om. P). Lusciosi et moeopes (meopes E) minus uidentes (om. P). Multesima multa (om. EP). Matriscam (-escam E) matri (-is V) similis. Mobilitata mota. Myctilis (Mictilis VP) pauper apparatus. Madore infusione. Mercatis commerciis. Maceries maceratio. Manubiae manus exubiae. Mordicus a mordendo.

(**pp. 139–148**). — Oculsero (Occ. E) occuluero (om. V). Frigedinem frigus (om. PV). A morsu morsicatim (om. E). Mordicibus morsicicus (sic). Meander multiplex pictura a meando (mendo P) inreuocabiliter modo labyrinthi (-ti P). Mulierauit effeminauit. Maceries parietes. Modiperatores moderata imperantes. Magniloquentia eloquentia. Male audiam maledicta feram. Multitudo pro frequentia. Mulierositas mulierum nimia cupiditas. Mediastrinos non solum balneatores sed et curatores legi. Nitidant albent. Numellae illigationes. Potili potibili (-tab- E). Nidulantur nidum faciunt. Nepa scorpius.

(Here the marginal glosses in *E* cease. They are resumed in Book IV.)

Obsceuauit sceuum fecit. Oblitterare (Oblittere H) in obliuionem

ducere. Obsorduit sordidata est. Obstringillare (Obstigillare H) obstare. Obuarare deprauare. Oculitus oculate nimie. Ossiculatim per ossa. Oliuitatem (Obl. H) oleae nimietatem. Orbitum ab orbe dictum. Opuliscere (Opulisscere V) ditescere ab opibus tractum (dictum V).

(**pp. 149–158**). — Octingentum octingenta. Panus panucla. Perperos peruersos. Ducibilitate facilitate. Populatim populariter. Praemiatores (Proemiatores H) praedones. Populati uastantes (uatantes H) nugalia. (?) Lateloquentibus eloquentibus (om. H). Perpetuitassent perpetuam fecissent. Precisum omasum. Pasceolus alutacius sacculus. Perplexabile (Pexabile V) perplexum. Pipulo uerbere. Picos grypas. Permities pernicies. Peruitere perire. Prouidere promouere. Puellascere reuirdiscere. Populatim a populi multitudine. Praesente (Presente H) coram. Properiter celeriter. Praefractum (Prefractum H) durum infractum. Proletarii plebei milites. Prospica despica intenta contempla. Propitiabilis clemens. Adolabilis sine dolore. Pueritia innocentia. Praelumbare lumbos frangere. Potus a bibendo. Pauciens (-cies V) raro. Pollictores (Pollinctores V) funeratores. Prosferari prosperari.

(**pp. 159–168**). — Putret putridum est. Protollere differre (differe H). Priua singula priuata. Prodigitas a prodigendo. Porcet (Procet H) prohibet. Prolixitudinem a prolixo. Perfica perfice. Profligatum perfectum. Patritum patrium. Percedere ut decedere. Putidum putens non putre. Animam aebeti corpori pro sale dari Ciceronem dixisse. Percussionem excursum (Percurs. H). Praefestinatim festine. Proicere effundere. Petulans quod prior petat. Paupertina paupera. Plumario a plumando. Purpurascit purpureum fit. Perpendiculi a perpendendo. Paeminosum fetidum a pedore. Palange (Plance V) fustes. Rutunde composite. Rurant in rure agunt. Resupinas reuocas. Riscus repositorium. Reciproca recipe. Repedare pede iterare reuerti. Redostit redit. Repuerascere in puerum redire. Rhetorissat retorice loquitur. Ramites pulmones. Ruminare dictum (om. d. H) reuoluere. Rumiferare rumoribus uacare. Redurare aperire. Reuocare iterum uocare. Rapinatores raptores. Reda uehiculum. Recentiorum nouorum.

Reiculas oues debiles. Saltuatim bellicatim. Scapum diuidum. Scabre sordide putide. Strigosus morbus a constrictione.

(pp. 169–178). — Sublabrare labris sumere. Sempiterne semper. Succidiam successionem. Succidiam laridum. Signatam integram. Sugillare (Sugg. V) claudere (clud. V). Scalpurrire scalpere. Sententia a sentiendo. Sodales socii. Speratus sponsus. Screare expuere. Serescit siccatur. Supplosionem percussionem. Sarcinatorem sutorem. Scenatilis scenaticus pro scenico. Salebrae a saltu dictae. Deuidere bene uidere. Scurrile ridiculum. Sportas aut ab spartu (sportu H) quasi sparteas aut ab asportanda (sportanda H). Sciuntur cognita sunt. Testatim minutim. Tudiculare commouere.

(pp. 179–189). — Tuburcinari raptim manducare. Tabificabile (Tibificabile H) tabificum. Tonescit sonat. Tyronem (Tironem V) ignarum. Trutina a trutinando. Tenerascere tenuari. Tricinum tardum intricatum. Tetrica (Tretica V) seuera. Tristitiae (Trititiae H) pro tristitia. Torporauit torpere fecit. Tunicare uestire. Titionem torrem. Vulgauit uulgo praebuit. Verecundum constans. Visceratum per uiscera. Vegrandi ualde grandi. Vetustas sapientia. Vastescant deserantur desolentur. Vilitant uilem faciunt. Vinnulum delectabile. Volentia a uoluntate. Vomica caua. Viriatum uiribus pollentem. Vescum minutum. Volup voluptuosum. Virgindemiam a uirgis ut uindemiam. Vulga sunuosum. Verrucam locum (-cus V) qui eminet. Vibices plagarum laesiones. Vellicatim ut saltuatim. Virescit uiribus augetur. Vicatim per uicos. Vultuosum tristem. Venalicii uenditores. Versutiloquax uersuta. Uncinatum ab unco conexum. Venditationem ostentationem. Viere uincere. Undulatum dilatatum purum. Veruecem.

Book IV. — 233 15 spiramentum.

236 14 Nudatum latus haurit apertum.

237 2 dicere aestimare. 25 profundum. 29 maior.

238 21 alloqui.

239 25 quod detur.

240 1 accipite ergo animis audite. 7 pascere rex accipiebat in (im E) amplis. 25 fulgere. 31 furere.

241 22 elementum.

242 1 commonere. 18 confidentia temeritas. 25 pessimam occultam.

243 25 depulsi.

244 3 acerbum. 29 promtum (-mpt- H).

245 5 grandis. 25 calor. 30 clamare.

247 22 inmaturum (imm. V). 39 incendere.

248 6 a pugna. 12 a bono. 18 formare. 28 facere peccare.

249 24 occupare detinere. 30 instituere.

250 35 recedere. 45 euenerit.

252 7 colligere (om. E). 14 celerare. 27 tardare.

253 20 perferre.

257 10 placare.

260 30 collectum.

258 10 a collo calliscere firmum esse.

263 13 melius exemplum uergili calidumque animis et cursibus acrem.

266 1 defluere (om. E). 26 ardet (om. E).

267 7 pudicum (om. E). 15 integrum (om. E).

268 14 congerere (om. E). 16 pugnare (om. E). 18 coniungere (om. E). 31 defectus (om. E).

271 23 uerberare (om. E). quatit infestas contulit (om. quatit infestas H) (om. E).

275 3 fidem adhibere (om. E). 11 committere (om. E). 28 agnoscere scire (om. E).

276 18 damnare malo addicere (om. E).

278 5 fractus (om. E).

281 16 a dominatione (om. E). 17 propola (om. E). 18 dominus a conuiuia (om. E).

284 9 differre (om. E). agere (om. E). 31 dirigere in ordinem (differre d. in o. V) (om. E).

285 10 fortes perseuerantes (om. E).

286 23 summittere (om. E).

287 1 indignatus (om. E). 4 dignus iudicatus (om. E). 26 docere (om. E).

288 35 expulisset (om. E).

289 4 perfectum (om. E). 15 tenui imminuta (inm. V) (om. E). 35 instituere (om. E).

290 23 diuerticula (om. E).

292 14 peregi (om. E). 19 perpeti (om. E). 25 exire eici (om. E).

293 23 segregare (om. E). 9 liberari exire (om. E).

295 5 confirmare (om. E). 13 aptare (om. E). 30 exasperatum (om. E).

296 14 egredi (om. E). 32 exponere (om. E).

297 10 pariens (om. E). 12 seruiens (om. E).

298 20 extrahere (om. E). 28 deicere (om. E). 32 iactare (om. E).

299 18 ualde ornare (om. E).

300 15 obliuisci (om. E). 32 iniuriam facere (om. E).

301 9 debilitare (om. E). 24 petere (om. E).

303 6 facere (om. E). 32 a fando constitutum (om. E).

304 13 lassari (-e V) (om. E).

305 29 dilatari (om. E). 27 potentia diuitia (om. E).

306 26 ualidus (om. E).

307 16 iratus (om. E). 26 celeritas (om. E).

308 4 uenti nimietas (om. E). 11 cum sono exilire (om. E). 18 componere (om. E).

309 14 fallere (om. E).

310 28 algor (om. E).

311 12 segnis torpida (om. E). 31 infundere (om. E).

312 7 partu uacuum (uacuatum V) (om. E). 17 insigne magistratuum (om. E). 21 consulem imperiosum (om. E). 28 effundere (om. E).

313 12 deductio (om. E). 18 quod sit flagitium quasi flagrans uitium (om. E). 22 constantia (om. E).

314 13 amarum uirg. et graue olentia centaurea.

315 36 nimis seuire.

316 15 sapiens. 17 simul editi. 36 ascensus. 39 a gressu (agressum E).

317 4 stabilitas.

319 19 auide accipere.

320 36 prouocare (Inuitare prouocare E).

321 36 proxume (om. E).

322 9 iactans. 12 inconsuetus. 31 sensus sapientia quasi inde genitum ingenium.

323 5 institutione. 26 sine testificatione (om. E). 34 inruere (om. E).

324 10 non purus maculatus. 34 statim quasi ilicet.

325 28 non nocens.

326 2 ignoscere. 9 augere spatium (om. E). 28 sterni. 38 extenditur.

328 27 expositor.

329 19 accusans.

330 17 insultare conuicium facere (om. Insultare E). 25 incendere.

331 24 lac quod alat. 33 scripta recensere.

332 11 colligunt. 27 eligere uirg. praestantes uirtute legit.

333 1 prouidere (peruidere E). 9 ferarum cubilia (om. E). 15 loca turpia. 42 deterere.

334 34 nec tantum dulcia quantum et liquida. 38 dimiserit (om. H).

335 38 prospicere.

336 4 locus designatus. 6 limen ingressus et superni et inferioris dici. 21 adiuuare.

338 23 interitus (om. V).

339 7 magnum. 21 prolixitas aut loci aut spatii. 30 impudicitia. 32 nimietas.

340 18 conductus. 38 gratiosum.

341 12 nomen rei.

342 22 paululum. moderatum commodo (-dum H).

344 1 sincerum (om. E).

345 1 meret mercedem obscenam percipit. 3 unde mercennarii et meretrices dicuntur. 12 a medendo. 31 malum (om. E).

346 27 destruxit.

347 5 decliue. 20 stupere.

348 11 dirigere. 20 dimittere. 35 uerba mittere.

349 19 consistere. 22 perdurare.

350 4 a monstrando (-dum H). 21 a manibus dictae (manicae a m. d. V). 23 uincula.

351 6 commutare. 10 uertere. 13 excogitare discere (dicere E). 18 quasi nominabile.

352 16 significatione.

354 5 a necessario quod cogat. 7 affinitas quae contemni (contempni V) non possit. 25 exutum (om. E). 30 astu detentus.

356 7 locare (lucani H).

357 3 turpe. 12 maledica. 29 aduersitas. 35 a futuro.

358 3 a praesenti. 8 a praeterito (-tis H).

360 3 custodire. 17 legatos. 35 operire.

361 14 gracile quasi exesum.

362 16 praeferre. 26 demittere.

363 2 perturbet.

364 1 a pereundo discrimen. 6 experiuntur. 19 uehementius. 28 imprimere.

365 3 exprimere. 22 resecare. 34 infodere. 36 poenam. 38 aestimatio.

366 1 praemium. 12 a patiendo crux.

367 5 tenere. 17 pro te.

368 21 perduram. 26 fuscum (om. H).

369 15 retiae maculae. 25 aptare (aperta re E).

370 9 liquorem. 25 ignoscere. 29 quare passus gressus dicamus. 34 foedus.

371 1 uirg. (uirgilius E) oremus pacem. 5 extrorsum ducere.

373 11 squalor. 37 claudere.

374 22 augere differre.

375 28 a portendendo. 32 ubi protinus contra usum legatur.

377 27 hucusque.

378 2 retes. 13 modice. 54 cultus dei.

379 1 qui obseruaretur dies.

382 23 disrumpere (om. V). 36 crepare. 38 celatum proferre.

383 2 orare. 36 datum iterum accipere.

384 12 excipere. 23 reuerti.

385 1 fama (om. H).

386 14 inficere. 20 alligatum.

389 17 coopertum.

390 30 liberare.

391 38 manere.

395 9 a fructu (-ti E).

398 32 acutum. quare samiare (samare E) dicatur acuere.

400 10 stupefactus. 16 suspicari. 26 mollire.

401 2 conficere.

403 14 leuiter uulnerare. 17 in alterius locum uenire. 28 in memoriam redit.

404 4 findere. 20 consistit moratur. 24 leuauit. 30 guttis (gutis E) minutissimis perfundere.

405 11 monstrare (om. H). 20 forti (om. E). 22 plenum. 24 enisum (om. E). 28 sublimi superbo.

406 1 tamen. 3 mox (om. E). 19 tectum toga.

407 4 ostendere afferre (adf. E). 26 tenax parcus.

408 16 infestum infestus (om. infestum E).

410 28 tabernacula habere. 34 extendere. 39 ire.

411 42 corripit.

412 18 intellegis.

410 7 extrahere.

412 27 exerere.

414 4 coria. 6 dorsa. 12 scutum. 27 a praesecando (-set- E). 32 a uolatu auium dictum.

415 29 uiuere.

416 14 cooperire (coperire V) reuelare aperire leuare V.

418 28 uictor compos.

419 1 defendere ulcisci. 28 adesse (om. E).

420 28 uolutare (-it- E) cogitare V.

421 1 cum labore.

Books V–XVIII. — The lemmata are regularly repeated, e. g.:

421 12 quod intersit (sit inter E) inter cupidinem et amorem. cupido feminini generis quid sit quid masculini.

I give only a few: —

422 3 perire leuius interire sit grauius.

430 16 Fulmen et fulgur.

437 23 uetustiscere et uetustascere.

443 25 iracundus et iratus amator et amans unum temporis (-ri V) est aliud consuetudinis.

444 12 pernicitatem uelocitatem uirg. pernicibus insignem plantis. pernix patiens perdurans.

446 19 niti et obniti et enixae.

448 8 Edolare componere.

454 18 Bicipitem diuiduum.

455 2 Beluam et hominem sine sensu dici. Cantare coruos cum groccire dicantur.

457 23 Opificem non ex ope sed ex opere dici. Exubias dici quicquid exuitur. Diuortia et discidia et diuidua.

464 15 uestigia non solum (solum om. V) pro impressione (inp. V) pedum sed pro colore dicta aut pro signo. parere non solum a partu sed et de apparatu dici.

472 21 conmisererescimus (comm. V).

490 3 progeni.

503 20 aptius (abtius V) uirg. feruere leucatem.

510 2 conmuniter.

521 26 mira uel miracula pro monstris.

531 2 ut uirg. uenientes sibilus austri.

537 2 caulatica. 16 auleae clamides pallae.

540 21 plumatile uirgl. in plumam squamis auro c. t.

541 28 flammeum ut lucanus uelabant flammea (flamnea H) uultus.

542 28 combomata parnacidas inpluuiatus quasi fumosus.

544 19 Polibrum grece cerniba aqua manale antiqui trullum.

549 3 Ferrugineus caeruleus ut ferrugineos yachinctos. pullus fuscus ut uirg. infuscet uellera pullis. loram uinaciam aqua dilutam.

Book XIX. — I give all the glosses for this book: —

(pp. 552–6). — Velites equites leui armatura cincti pedestres tamen pugnantes (Velites leuis armatura cincti pedestres tamen pugnantes V). Rorarii milites bellum committentes (commitentis E). Antesignani ante signa pugnantes. Funditores funda pugnantes. Plumbum in formam gladis (glandis V) quae pro lapide funda iactatur. Scorpio arcobalista dicitur. Tragula hasta de carro ballista (balista VE) iacta a tractu tragula dicta. Pugio gladius quo (qui E) pugna (-no H^1 E) teneatur. Aclydes (Aclides V)

iaculum rotundum (-do E) quae flagello amenta. Ancile scutum grande ad instar eius quod de caelo iactatum dicitur. Sparos lancea rustica de qua uirgl. (uirgilius E) agrestesque sparos. Falerae ornamenta bellica. Parmae scuta breuia. Ferentarii milites leuibus armis instructi (structi E) ab auxilio ferendo et habilitate. Verrutum missile angulatum et in extimo tenuatum ferentarii (ferrentarii V) dicti in formam subulae a ueru uerrutum dictum. Cetra scutum sine ligno de solo corio. Peltae (Pelta E) scutum breue amazonicum. Cesa lanceae gallicae. Falarica hasta non de ictu (hictu E) brachii solo sed de machinamenti tormenta iacturae (-ra E) tormenta. Sparus dicitur fustis nodosus quo rustici utuntur cum eunt ad bellum. Venabulum ferro lato uenationi aptum. Conti hastae equitum longiores. Materata lanceae graues (-is E) gallicae. Malleoli species ferri in modum mali extrinsecus aculeata ex omni parte ut iacta possit affigi internis stuppa et sulphure plena aut resina permixto igni ad incendium mittendum composita (H *n. l.*). Catafracte uestimentum militis aut ferri lammina (lami- E) aut cornu composita ne ictu penetretur. Falces et arpage tela muralia ad conectendos hostes uel execandos (exsec. E) (H *n. l.*). Ansatae (-te H, Anf- E) quae de turri ad inligandum (inleg. H^1 E) hostem iaciuntur. Corici iacula breuia in modum sagittarum quae faretris aut inserta scutu (sic) gestantur (*add.* Virgilius coricique lium E) (H *n. l.*).